

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження Губенка Івана Володимировича на тему: «Використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу», подане до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Процес розбудови та зміцнення України як демократичної, правової держави, що орієнтується на високі європейські стандарти, в нинішніх реаліях правового режиму воєнного стану набуває особливого значення. Це вимагає створення не просто стабільної, а надзвичайно адаптивної та ефективної системи протидії актуальним безпековим викликам. Ключовим пріоритетом при цьому залишається розробка таких державних механізмів, які б гарантували безумовне дотримання фундаментальних прав і свобод людини. Навіть у критичних умовах держава має забезпечувати баланс між національною безпекою та захистом інтересів як окремого громадянина, так і суспільства в цілому.

Реалізація зазначеного курсу є складним, багатовекторним процесом, що розгортається на перетині двох засад: інтеграції до європейського демократичного простору та потреби в екстреній адаптації до критичних безпекових загроз. Упровадження правового режиму воєнного стану, зумовлене необхідністю відсічі зовнішній агресії, ставить перед державною системою безпрецедентне завдання. Воно полягає у докорінній перебудові управлінських механізмів, де посилення оборонної спроможності та національної безпеки має відбуватися без відмови від фундаментальних демократичних цінностей. Пріоритетним вектором діяльності влади залишається розбудова такої архітектури державних інститутів, яка б забезпечувала їхню високу функціональність та водночас гарантувала непорушність прав і свобод людини, закладаючи надійний фундамент для стабільного поступу українського суспільства згідно з європейськими стандартами.

Чинне кримінальне процесуальне законодавство України чітко окреслює фундаментальні завдання провадження, які мають комплексний і багатовекторний характер. Першочерговою місією правосуддя є створення надійної системи захисту кожної особи, територіальної громади та всієї держави від суспільно небезпечних посягань. Це передбачає не лише пряме застосування норм права, а й неухильне забезпечення системи гарантій, що захищають права, законні інтереси та свободи кожного суб'єкта, залученого до процесуальних дій. Окрім того, законодавець ставить за мету формування такого правового середовища, яке б сприяло максимально оперативному, системному, всебічному та об'єктивному розслідуванню обставин справи, а також справедливому розгляду у суді. Така архітектура процесу покликана забезпечити реалізацію принципу невідворотності покарання, за якого винна особа несе відповідальність, суворо пропорційну вчиненому діянню. Водночас надважливим є превентивний аспект: виключення будь-яких ризиків притягнення до відповідальності невинних, запобігання випадкам необґрунтованого або надмірного застосування заходів примусу та забезпечення того, щоб кожен етап провадження відповідав стандартам «належної правової процедури».

Наразі в Україні активно тривають процеси європейської інтеграції, що супроводжуються вдосконаленням законодавства, а актуальність теми дослідження обумовлена стрімким зростанням кількості екологічних злочинів, зокрема внаслідок техногенних катастроф, незаконних порубок та збройної агресії, що спричиняє катастрофічні наслідки для екосистем. Специфіка об'єктів рослинного світу вимагає від слідчого не лише знань кримінального процесу, а й залучення фахівців вузького профілю — біологів, екологів, лісотехніків та судових експертів — для точної фіксації збитків, ідентифікації флори та встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діями зловмисника та загибеллю рослин. Відсутність єдиної методики залучення таких експертів та складність оцінки шкоди, що часто має відкладений у часі характер, роблять вдосконалення правових та тактичних засад використання спеціальних знань критично важливим для забезпечення невідворотності покарання за екоцид та інші злочини проти довкілля.

Відповідно до статистичних даних, які навидить дисертант у роботі, посилаючись на статистику Офісу Генерального прокурора, в Україні результати досудового розслідування кримінальних правопорушень за ст. 245 КК України за період 2019–2025 роки засвідчує середній показник – біля 30 % вручення особам повідомлень про підозру. Інші кримінальні провадження закриваються на досудовому розслідуванні, як правило, на підставі ч. 1 ст. 284 КПК України. Також, актуальність теми підтверджують результати проведеного дисертантом опитування слідчих, які зазначили про наявність складнощів під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу: проблеми організаційного характеру (неналагодження належної взаємодії між слідчими й інспекторами екоінспекцій, спеціалістами, експертами) – (50,0 %), у призначенні і проведенні судових експертиз (42,7 %), отримання інформаційно-довідкових даних (32,4 %), відсутність окремої криміналістичної методики (25,0 %).

Наведені дисертантом статистичні дані дають підстави констатувати актуальність дослідження такої криміналістичної проблематики, як використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу.

Аналіз наявного наукового доробку дає змогу дійти висновку, що досі не здійснено окремого комплексного наукового дослідження, присвяченого комплексному дослідженню використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, у контексті сучасного стану кримінального процесуального законодавства та правоохоронної практики.

Враховуючи викладене, можливо дійти висновку, що дисертаційне дослідження Губенка Івана Володимировича є актуальним та присвячене вирішенню наукового завдання щодо розробки теоретико-правових і прикладних шляхів реалізації правоохоронними органами окремих повноважень, виконання завдань практико-прикладного спрямування.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Вивчення дисертації та наукових публікацій свідчить про логічну структуру роботи, що дало можливість дисертанту всебічно й повно дослідити обрану тему у межах визначеного обсягу дисертаційного дослідження. При написанні

роботи автор проаналізував достатню кількість джерел (214 найменувань), ґрунтовно та критично вивчив роботи науковців за напрямом, що дало йому змогу вирішити важливу наукову задачу, дати відповіді на актуальні й суттєві для науки та правоохоронної практики питання, сформулювати пропозиції та рекомендації з подальшого вдосконалення теоретичних основ і прикладних аспектів реалізації правоохоронними органами окремих повноважень.

Обґрунтованість зроблених у дисертації висновків забезпечується емпіричними даними, зокрема результатами вивчення та узагальнення матеріалів вивчення 120 кримінальних проваджень щодо розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу за період 2019–2024 років, результатами опитування 104 слідчих органів досудового розслідування та 160 спеціалістів Національної поліції України, а також 95 судових експертів, а також статистичні й аналітичні матеріали Національної поліції України, Експертної служби МВС України, Офісу Генерального прокурора, Державної екологічної інспекції України, Державної судової адміністрації України за 2019–2025 роки.

Результати наукового дослідження апробовано на науково-практичних конференціях та опубліковано у 5 наукових публікаціях, серед яких чотири статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – в іноземному журналі, та чотири – у збірниках тез науково-практичних конференцій та круглого столу. Отже, дисертаційне дослідження Губенка І.В. виконане на високому науковому рівні, а публікації здобувача відображають зміст його розділів.

Дисертацію Губенка І.В. виконано відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затвердженої Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019, Основних засадах (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затверджених Законом України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII, Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. Робота відповідає Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства внутрішніх справ України на 2025–2029 роки, затверджених наказом МВС України від 21 травня 2024 року № 326, й Пріоритетним напрямом наукових досліджень

Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки, (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23), 2025–2029 роки (рішення Вченої ради від 30 грудня 2024 р., протокол № 25). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 25 жовтня 2022 року (протокол № 14) та уточнено 24 червня 2025 року (протокол № 16), внесено до переліку тем дисертаційних досліджень з юридичних наук, розглянутих і схвалених координаційними бюро відділень Національної академії правових наук України (реєстр. № 1123, 2022 рік).

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. У дисертації Губенка І.В., з огляду на наявні основні положення теорії криміналістики на монографічному рівні сформульовано низку наукових положень, висновків і рекомендацій з удосконалення кримінального, кримінального процесуального законодавства, а також правоохоронної практики.

Робота має наукову новизну, яка полягає в тому, що вперше:

– здійснено комплексний підхід до визначення видів спеціальних знань, які використовуються під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, з урахуванням поєднання здобутої освіти та отриманої експертної спеціальності фахівцями: екологічні, пожежно-технічні, вибухотехнічні, біологічні, криміналістичні (слідознавчі), ґрунтознавчі, економічні;

– запропоновано перелік спеціалістів, які залучаються до огляду місця події та інших слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні про знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, встановлено підстави та особливості їх виклику (залучення) до розслідування, зміст діяльності у процесуальній дії та документи, що складаються ними за результатами участі в слідчому заході;

– здійснено групування питань, вирішуваних пожежно-технічною і інженерно-екологічною експертизами під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу залежно від: ідентифікаційного, класифікаційного або діагностичного завдань; встановлення причинного зв'язку між діянням особами і шкодою об'єктам рослинного світу, що настали;

встановленням, оцінкою і розрахунком розміру матеріальних збитків, спричинених довкіллям;

– розкрито переваги і можливості призначення та проведення у кримінальних провадженнях, розпочатих за ст. 245 КК України, комплексних судових експертиз: еколого-біологічної, еколого-економічної, пожежно-технічної і вибухотехнічної, вибухотехнічної і матеріалознавчої, пожежно-технічної та екологічної, трасолого-грунтознавчої, біолого-грунтознавчої експертиз, що дозволяє оптимально поєднати спеціальні знання судових експертів різних спеціальностей для вирішення завдань дослідження, забезпечити дотримання розумних строків кримінального провадження, економію задіяних процесуальних ресурсів.

Окрім розглянутих вище, в роботі містяться й інші положення, висновки та рекомендації, які в сукупності забезпечують цілісність наукової новизни проведеного дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз анотації та тексту дисертації, змісту публікацій Губенка І.В. дають змогу зробити висновок про наукову обґрунтованість і достовірність результатів, отриманих у ході науково дослідження.

Усі наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані у дисертації, достатньою мірою обґрунтовані та відповідають меті та завданням роботи, викладені у загальних висновках та висвітлені в опублікованих працях. Висновки дисертаційної роботи логічно витікають із отриманих результатів, а рекомендації базуються на висновках дослідження.

Зроблені Губенком І.В. висновки, за окремими розділами та в цілому за змістом дисертації, мають вагому аргументацію, є належним чином обґрунтованими, викладені автором чітко і коректно.

Підтвердженням достовірності наукових положень і висновків, викладених в дисертації є належна методологія дослідження. Виконана робота ґрунтується на системі загальнонаукових та спеціальних методів, які дозволили оптимально врахувати особливості об'єкта і предмета дослідження, зокрема: *історико-правовий метод*, який надав можливість встановити генезу нормативно-правової регламентації (підрозділ 1.1); *формально-юридичний* –

під час дослідження положень (розділ 1); *формально-логічний* та *логіко-семантичний* – для уточнення та поглиблення розуміння понятійно-категоріального апарату (розділи 1–3); *логіко-нормативний* – для формулювання та обґрунтування змін і доповнень до кримінального процесуального законодавства щодо (розділи 1–3). За допомогою *порівняльно-правового методу* здійснено аналіз норм законодавства України щодо залучення спеціаліста і судового експерта до розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу (підрозділи 1.3, 2.1, розділ 3). Метод *системно-структурного аналізу* дав змогу визначити типові види судових експертиз, що проводяться у кримінальному провадженні, розпочатому за ст. 245 КК України (підрозділ 1.2., розділ 3). Використано також *соціологічний метод (анкетування)* – для з'ясування думки практичних працівників щодо проблем дисертаційного дослідження (розділи 1–3) і *статистичний* – для підкріплення певних тверджень статистичними даними (розділи 1–3).

Методи дослідження були використані комплексно та забезпечують високий рівень наукової обґрунтованості положень, що розроблені в дисертації.

Обґрунтованість зроблених у дисертації висновків забезпечується достатньою кількістю емпіричної бази.

Отже, результати дисертаційного дослідження Губенка І.В., що виносяться на захист є достатньо аргументованими, обґрунтованими, логічними та переконливими, мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Наукові результати і положення, що виносяться на захист, одержані завдяки широкому використанню різних методів наукового дослідження, аналізу широкого кола нормативно-правових актів, що регламентують правозахисну діяльність, наукових праць в галузі кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи.

Постановка завдань, визначення об'єкту та предмету наукового пошуку є чіткими і зрозумілими та цілком відповідають вимогам до наукових робіт

даного різновиду. Завдання наукової праці здобувачем загалом виконані, загальна мета досягнута.

Поставлені наукові завдання виконані на високому методологічному рівні, а дисертант оволодів необхідними для рівня доктора філософії компетенціями.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що в роботі, з огляду на наявні основні положення теорії криміналістики, на монографічному рівні сформульовано низку наукових положень, висновків і рекомендацій з особливостей використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу.

Сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції впроваджено й може бути використано у:

– *науково-дослідній сфері* – при підготовці монографій, наукових статей і тез доповідей на конференціях, плануванні наукових досліджень за напрямом судово-експертного і криміналістичного забезпечення кримінального провадження, методики розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля (акт Національної академії внутрішніх справ від 02.01.2026 р. № 6-нд);

– *практичній діяльності* – під час проведення занять у системі службової підготовки, а також при проведенні нарад, семінарів; викладені пропозиції можуть бути корисними під час розслідування кримінальних правопорушень (акт Головного слідчого управління НПУ № 124562-2025 від 24.12.2025 р.; акт Тернопільського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України від 06.01.2025 р.);

– *освітньому процесі* – для підготовки навчально-методичних і дидактичних матеріалів, при викладанні навчальних дисциплін «Криміналістика», «Методика розслідування кримінальних правопорушень», а також під час самостійної роботи здобувачів вищої освіти (акт Національної академії внутрішніх справ від 02.01.2026 р. № 5-оп).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація Губенка І.В. викладена українською мовою та має чітку структуру, яка відповідає вимогам МОН України та порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, кожен з

яких поділяється на відповідні підрозділи залежно від поставлених завдань, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертаційного дослідження - 232 сторінки, з яких обсяг основного тексту – 155 сторінок.

Анотація у стислій формі представляє основні тези дисертаційного дослідження, наводить перелік публікацій, в яких викладені основні результати рецензованого дослідження. Анотація викладена українською і англійською мовами. Анотація дисертації, ідентична її основному змісту, адекватно відображає основні положення дослідження.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, охарактеризовано ступінь її наукової розробки, зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дисертаційного дослідження, емпіричну базу, сформульовано наукову новизну, практичне значення результатів та зазначено інформацію про апробацію дисертації.

У розділі 1 «Теоретичні засади використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу», проаналізовано стан наукових досліджень питань використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень та протидію кримінальним правопорушенням проти довкілля розглядали українські вчені-криміналісти (Ю. П. Аленін, В. В. Арешонков, Л. М. Бабайлова, В. П. Бахін, П. Д. Біленчук, В. К. Весельський, А. Ф. Волобуєв, А. І. Виноградова, В. І. Галаган, В. Г. Гончаренко, І. В. Гора, А. В. Іщенко, В. В. Коваленко, О. Н. Колесніченко, В. А. Колесник, Н. І. Клименко, В. О. Коновалова, Л. Ю. Крігер, В. С. Кузьмічов, В. К. Лисиченко, Є. Д. Лук'янчиков, О. І. Мотлях, О. В. Одерій, Е. Б. Сімакова-Єфремян, Р. Л. Степанюк, І. В. Пиріг, І. А. Петрова, М. А. Погорецький, О. В. Таран, О. С. Тарасенко, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалова, В. Г. Хахановський, К. О. Чаплинський, С. С. Чернявський, Ю. М. Черноус, В. М. Шевчук, В. Ю. Шепітько, М. Г. Щербаковський, В. В. Юсупов та ін.).

Автором, за результатами аналізу наукових робіт присвячених питанням розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, запропоновано виокремити види (рівні) нормативно-правових актів у сфері

охорони навколишнього середовища, якими слідчий має бути обізнаний: 1) *рівень законодавчих актів*: міжнародні нормативно-правові акти, що ратифіковані Україною, кодекси і закони України; 2) *рівень підзаконних нормативно-правових актів*: постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативні документи міністерств, відомств, інших органів державної влади; 3) *рівень правозастосовчих документів*: узагальнення, листи, огляди, постанови суду із узагальненням правозастосовної практики за кримінальними провадженнями проти довкілля.

У представленій роботі дисертантом ґрунтовно проаналізовано процесуальні та організаційні аспекти залучення спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із посяганням на об'єкти рослинного світу.

Запропонована авторська класифікація суб'єктного складу спеціалістів, де аргументовано доведено необхідність участі не лише традиційного криміналіста чи кінолога, а й вузькопрофільних фахівців — екологів та експертів ДСНС. Слушною є теза дослідника щодо диференціації залучення фахівців залежно від тяжкості наслідків: автор влучно зазначає, що у випадках з резонансними наслідками (загибель людей, масова госпіталізація, значні площі пожеж) статус залученої особи має трансформуватися зі спеціаліста у судового експерта (еколога, пожежотехніка, вибухотехніка).

Варто відзначити деталізацію функціональних обов'язків спеціалістів у межах проваджень за ст. 245 КК України. Автором чітко окреслено алгоритм їхньої діяльності: від техніко-криміналістичного документування (вимірювання, фіксація) до складних маніпуляцій із біологічними зразками та пробами. Важливе практичне значення має акцент на довідково-консультаційному супроводі вилучених об'єктів, що забезпечує їхню автентичність під час транспортування до експертних установ.

У розділі 2 «Участь спеціаліста під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій у процесі розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем», автором проведено змістовний аналіз повноважень та функціонального

призначення спеціаліста під час огляду місця події (ОМП) у провадженнях щодо знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу.

Дослідником виокремлено та класифіковано ключові форми залучення фахівців, зокрема: роботу в межах чергування СОГ; специфіку участі еколога при самостійному виявленні правопорушення; використання потенціалу операторів БПЛА для фіксації масштабних ділянок, а також залучення вузькопрофільних експертів (пожежотехніків, вибухотехніків) залежно від способу вчинення злочину.

Окрему увагу автором приділено обґрунтуванню необхідності участі спеціаліста у проведенні допитів. Дослідником доведено, що фахова допомога у тлумаченні спеціальної природоохоронної термінології, аналізі екологічних інструкцій та уточненні способу вчинення злочину значно підвищує якість отриманих показань та сприяє викриттю завідомо неправдивих відомостей.

Автором визначено, що сфера залучення спеціальних знань не обмежується лише оглядом місця події, а охоплює широкий спектр слідчих (розшукових) дій у провадженнях за ст. 245 КК України. Аргументовано висвітлено роль спеціаліста у таких аспектах:

- окрему увагу приділено допомозі спеціаліста у вербалізації ознак зовнішності підозрюваного (зокрема паліїв) та технічній фіксації ходу цих дій. Це дозволяє слідчому деталізувати обставини спостереження злочинних дій щодо об'єктів флори;

- вказано на критичну важливість фахової допомоги при виявленні на тілі підозрюваного мікрочастинок рослинності або слідів паливно-мастильних речовин, що мають пряме відношення до механізму вчинення підпалу;

- детально розкрито тактичні цілі залучення спеціаліста до обшуку – від застосування пошукових приладів (рентгенівських установок, металошукачів) до ідентифікації предметів кустарного виробництва та забезпечення правил безпеки при поводженні з отруйними чи вибуховими речовинами.

У розділі 3 «Судові експертизи під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу» автором акцентовано увагу на детермінованому зв'язку між якістю первинних слідчих (розшукових) дій та ефективністю подальших експертних досліджень. Дослідник обґрунтовано стверджує, що фундаментом об'єктивної судової експертизи є фахова

фіксація, вилучення та пакування слідів злочину під час ОМП, а також результати попередніх досліджень, проведених спеціалістами.

У контексті розслідування злочинів, передбачених ст. 245 КК України, автором доведено, що участь експерта-пожежотехніка безпосередньо у статусі спеціаліста під час огляду місця події суттєво підвищує валідність майбутніх висновків. Це дозволяє експерту дослідити об'єкти в обстановці, максимально наближеній до моменту виникнення та розвитку пожежі. Виокремлено ключові завдання пожежно-технічної експертизи, спрямовані на обґрунтування фізичних явищ загорання флори та встановлення фактичних причинно-наслідкових зв'язків. Запропонована систематизація груп питань, що вирішуються експертизою щодо: осередку пожежі та динаміки горіння в специфічному горючому середовищі (рослинність); механізму взаємодії джерела запалювання з об'єктами флори; зв'язку між пожежею та порушеннями протипожежного стану на конкретних ділянках; технічних причин виникнення пожеж з ознаками підпалу.

Виокремлення цих діагностичних напрямів, на думку рецензента, дозволяє слідчому більш чітко ставити завдання перед експертними установами, що сприяє повноті та всебічності розслідування знищення об'єктів рослинного світу.

Автором науково доведено думку щодо пріоритетності ролі інженерно-екологічної експертизи у забезпеченні належної доказової бази у провадженнях за ст. 245 КК України. Визначено цей вид експертизи як основний інструмент для об'єктивної оцінки негативного впливу техногенних чинників (зокрема, пожеж та вибухів) на стан об'єктів рослинного світу. Зазначено, що головним результатом експертного дослідження є не лише встановлення факту пошкодження флори, а й верифікація істотності завданої шкоди довіллю, що має принципове значення для правильної кваліфікації діяння та визначення розмірів матеріальних збитків, що підлягають відшкодуванню.

Дисертантом запропоновано методологічне забезпечення слідчої діяльності через детермінацію предмета та об'єктів інженерно-екологічного дослідження, а також формування переліку типових питань для експертного розгляду. Виокремлено вимоги до порівняльних зразків, що надаються на

експертизу, та систематизовано правила збору й пакування біологічного матеріалу, дотримання яких мінімізує ризик виникнення процесуальних помилок на етапі підготовки матеріалів, що забезпечує достовірність отриманих експертних висновків.

Систематизовано перелік криміналістичних експертиз, що мають пріоритетне значення для розслідування злочинів за ст. 245 КК України. Зокрема, акцентовано увагу на трасологічних дослідженнях (слідів рук, взуття, одягу, транспортних засобів та нашарувань), які дозволяють встановити причинно-наслідковий зв'язок між діями особи та механізмом знищення об'єктів рослинного світу. Автором запропоновано три рівні завдань: ідентифікаційні (встановлення конкретного об'єкта за слідами), діагностичні (визначення стану та властивостей флори) та ситуалогічні (реконструкція механізму слідоутворення під час підпалу чи іншого впливу на рослинність).

Виокремлено роль еколого-економічної експертизи як інструменту процесуальної фіксації матеріальних наслідків злочину. Аргументовано необхідність для вирішення комплексу завдань, зокрема: верифікації факту та характеру погіршення стану об'єктів рослинного світу внаслідок протиправних дій; встановлення безпосереднього причинно-наслідкового зв'язку між діями та екологічними змінами; надання вартісної (економічної) оцінки заподіяних збитків, що є критично важливим для визначення розміру цивільного позову та кваліфікації злочину.

У роботі розкрито зміст та завдання: біологічної експертизи, деталізовано її можливості щодо ідентифікації біологічних таксонів, встановлення спільної родової належності об'єктів рослинного походження та їхньої приналежності до єдиного цілого; ґрунтознавчої експертизи, обґрунтовано доцільність її проведення для встановлення природи ґрунтових нашарувань на предметах-носіях та локалізації їх походження з конкретної ділянки місцевості (місця події).

Наприкінці кожного розділу та всієї дисертації Губенка І.В. наводяться висновки, в яких конкретно характеризується зміст розглянутих питань. Висновки відповідають загалом завданням та меті дисертаційного дослідження, мають вагому аргументацію, є належним чином обґрунтованими і характеризуються високим рівнем достовірності.

Список використаних джерел складається з 214 найменувань, до яких включені джерела як у вітчизняних, так і зарубіжних виданнях. Необхідно зазначити, що кожний розділ дисертаційного дослідження має свою наукову значимість, слугує науковим підґрунтям для наступного розділу та у результаті об'єднання усіх розділів утворюється цілісне дослідження, що є основою для вирішення практичного завдання – використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу.

Вищенаведене дозволяє стверджувати, що дисертація Губенка Івана Володимировича відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою працею.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Губенка І.В. на тему «Використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу» можливо використовувати у освітньому процесі юридичних закладів вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, при підготовці наукових публікацій та монографій, плануванні досліджень за цим напрямом, а також практичній діяльності.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. У цілому позитивно оцінюючи рецензовану працю, вважаємо за доцільне висловити кілька міркувань та побажань:

1. На сторінці 21 дисертації автор зазначає комплекс методів, які використовувались в роботі. Серед їх числа зазначається *логіко-нормативний* (для формулювання та обґрунтування змін і доповнень до кримінального процесуального законодавства) та декларується його використання в усіх розділах роботи. Проте, ні в завданнях дисертації не згадується формулювання пропозицій з удосконалення (зміни) нормативно-правових актів, ні у висновках роботи, сформульованих пропозицій до нормативно-правових актів немає, відповідно, і відсутня така категорія актів впровадження. Хоча, на сторінці 37 дисертації, автор наводить пропозицію щодо зміни до редакції ч. 1 ст. 245 КК України.

2. При загальній високій якості аналізу нормативно-правової та

наукової бази, робота виграла б від ширшого залучення практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). На сьогодні у дослідженні недостатньо висвітлені правові позиції Суду щодо захисту екологічних прав (зокрема, у контексті статей 2 та 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод), які мають безпосереднє відношення до розслідування кримінальних правопорушень зазначеної категорії.

Вважаю, що використання прецедентної практики ЄСПЛ у розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу не лише посилить наукову аргументацію автора, а й безпосередньо сприятиме гармонізації вітчизняного законодавства із європейськими стандартами, що є важливим у контексті стратегічного курсу нашої держави на повноцінну інтеграцію до Європейського Союзу, оскільки вимагає єдиного розуміння принципів верховенства права та забезпечення екологічної безпеки як невід'ємної складової прав людини.

Висловлені зауваження і побажання мають дискусійний характер і не впливають на загальну високу позитивну оцінку дисертації. Представлена дисертаційна робота є завершеною науковою працею. Сформульовані у ній рекомендації та висновки становлять наукову й практичну цінність.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертація Губенка І.В. на тему «Використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу» є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Губенка Івана Володимировича на тему «Використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, містить нові науково-обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці та вирішенні проблем використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу. Рецензована робота відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» та вимогам

«Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її автор – **Губенко Іван Володимирович** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

РЕЦЕНЗЕНТ:

**Завідувач кафедри криміналістичного забезпечення
та судових експертиз навчально-наукового
експертно-криміналістичного інституту
Національної академії
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**

Володимир АТАМАНЧУК